

AB ORTAK TARIM POLİTİKASI VE DOHA ROUND TİCARET GÖRÜŞMELERİ*

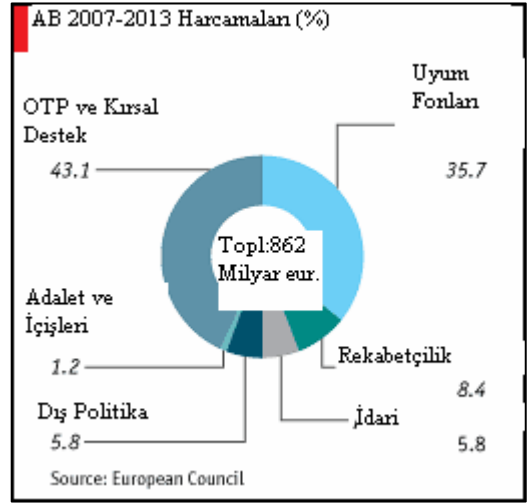
Aralık ayı içinde, The Economist dergisi ile Financial Times gazetesinde AB'nin Ortak Tarım Politikası ve Doha Round Ticaret Görüşmeleri konusunda yer alan yazı ve yorumlarda aşağıdaki noktalar ön plana çıkmaktadır:

- Hem AB zirvesindeki bütçe tartışmalarında, hem de Hong Kong'daki DTÖ bakanlar konferansında en önemli tartışma konusu tarım sektörü ve özellikle AB'nin Ortak Tarım Politikası oldu (OTP).
- 2007-2013 yılları için 1 milyar 65 bin dolar olarak kabul edilen AB bütçesinin, yaklaşık yüzde 40'ı OTP'na ayrılmaktadır.
- İngiltere OTP'nın değiştirilmesini savunurken AB'nin en büyük tarım üreticisi ve OTP'den en büyük payı alan Fransa sistemin sürdürülmesini istemektedir. Ancak 2008'de bütçenin tümünün yeniden görüşülmesini kabul etmiştir.
- Avrupa Birliği; IMF, Dünya Bankası, G8 ve OECD gibi uluslararası kuruluşlarda olması gerekenin üzerinde temsil ediliyor ancak uluslararası gündemi belirleme gücü yok.
- Nobel ödüllü ekonomist John Stiglitz, OTP'nin Avrupalı vergi mükelleflerini de tüketicileri de aldatmaya yönelik bir sistem olduğunu belirtiyor ve şiddetle eleştiriyor. Doha Round'un da "kalkınma" sıfatını hak etmediğini vurguluyor.

* 10 Aralık Tarihli The Economist gazetesinde yer alan özel rapor ve makalelerin yanısıra 13 Aralık ve 16-19 Aralık tarihli Financial Times gazetesinde yer alan haberler ve makalelerden Daire Başkanı Z.Pınar Önertürk ve Mütercim Nil Karaca tarafından derlenmiştir.

AB’de tarımda çalışanlar toplam çalışan nüfusun yüzde 2’sine bile ulaşmamaktadır. Buna rağmen tarım sektörünün finansmanı için AB bütçesinin yüzde 40’ının üzerinde bir kaynak ayrılıyor. AB bütçesi büyük ölçüde üye ülkelerin milli gelirlerinden belli bir payın (yüzde 1.04) ortak bütçeye aktarılmasından oluşuyor. Ancak ülkelerin tarım sektörleri birbirinden çok farklı olduğundan tarımı sübvans etmek için bütçeden aldıkları pay birbirinden çok farklı oluyor. Margaret Thatcher geçmişte İngiltere ekonomisinin genel durumunu gerekçe göstererek AB bütçesinden geri ödeme almayı liderlere kabul ettirmişti.

2007-2013 bütçe görüşmeleri sürecinde İngiltere’nin hiçbir değişiklik olmadan AB’den iade almaya devam etmek istemesi ve AB Ortak Tarım Politikasının değiştirilerek tarımın liberalize edilmesini savunması, bu ülkeyi Fransa ile karşı karşıya getirdi. Fransa 2013 yılına kadar OTP’de hiçbir değişiklik istemiyordu. Uzun tartışmaların ardından İngiltere aldığı iadelerin beşte birinden vazgeçti, öte yandan Fransa, Ortak Tarım Politikası harcamalarının 2013’e kadar değişmemesine karşılık bütçenin 2008 yılında yeniden görüşülmesini kabul etti. Üzerinde anlaşmaya varılan 862 milyar euro’luk 2007-2013 bütçesinde tarım ve kırsal kalkınmaya ayrılan miktar, bütçenin yüzde 43.1’i.

Aslında AB üyesi ülkelerin toplam bütçesi yıllık 4 trilyon euro civarında. AB bütçesi konusunda ülkelerin üzerinde anlaşamadıkları miktarlar 10-20 bin euro. Bu, bahse konu olmaya değmeyecek bir meblağ, sonuçta bir anlaşmanın sağlanmış olması AB’nin yapısal reformlar ve istihdam gibi daha önemli konularda görüşmelere devam etmeleri olasılığını artırdı. Bütçe anlaşması bu bağlamda önemli.

Doha Round’un ruhunu oluşturan tarımda tarifelerin indirimi, sanayi mallarında ticaretin serbestleştirilmesi ve hizmetler sektöründe piyasaların açılması konusunda hemen hemen hiçbir ilerleme kaydedilemedi. Sadece bakanlar kendilerine karar vermek için 2006 yılı Nisan ayı sonuna kadar süre tanıdılar. Tarımsal mallarda ihracat teşviklerinin kaldırılması da 2013 yıl sonuna kaldı. AB, ihracatın sübvansiyonu konusunda lider konumunda. Özellikle de kümes hayvanları ve şekerde kullanılan sübvansiyonlar 3.4 milyar dolara ulaşıyor.

Dünya bankası alternatif senaryolara göre tarımda tarifelerin kaldırılmasının yaratacağı etkiler üzerinde çalışmalar yaptı. 2002 yılında Doha Round başladığında Banka çok daha iyimserdi. Şimdi tarifelerin teorik olarak kaldırılmasının gelişmekte olan ülkelere sadece yüzde 2 faydası olabileceğini düşünüyor.

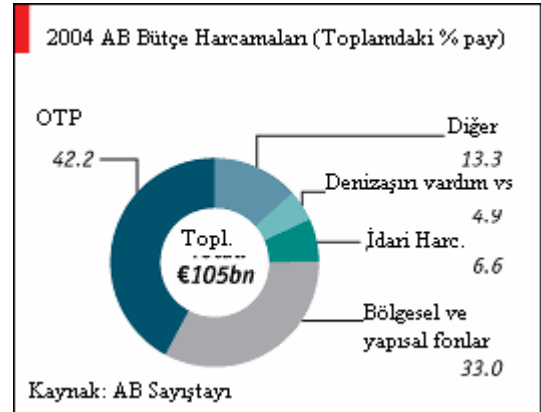
Geçmişte Dünya Bankası başkan yardımcılığı yapmış olup 2001 yılında Nobel ekonomi ödülü alan Joseph Stiglitz Doha turunun gelişmekte olan ülkelere fayda sağlamaktan çok uzak olduğunu ifade ediyor. Stiglitz, gelişmiş ülkeleri tarımın dışında da gelişmekte olan ülkelere yardım etme imkanları varken bunu görmezden geldikleri için şiddetle eleştiriyor.

AB'nin Sübvansiyon Tutkusu

2005 yılı Aralık ayında Hong-Kong'da yapılan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Bakanlar Konferansının da Brüksel'de yapılan AB zirvesinin de en önemli gündem maddesini tarım sektörü oluşturuyor. Genel olarak zengin ülkelerin sübvansiyon bağımlılığı, özel olarak da AB'nin Ortak Tarım Politikasını değiştirmek istememesi, tarımda sübvansiyonları kaldırıp gelişmekte olan ülkelere tarımsal mal ithalatında tarifeleri indirmelerini ısrarla talep etmesi, serbest ticarete bir tehdit olarak algılanıyor ve Hong-Kong'da ve Brüksel'deki bir çok tartışmanın temelinde yatıyor.

Tony Blair, Haziran ayında Avrupa Parlamentosunda AB bütçesi konusunda konuşurken "AB için modern bir bütçe on yıl sonra hala parasının yüzde 40'ı tarıma (Ortak Tarım Politikasına) ayrılan bir bütçe değildir" diyordu. Ancak aradan geçen beş ay içinde böyle modern bir bütçe için köklü reform bekleyenler hayal kırıklığına uğradı.

Gerçekten de Avrupa'da tarımda çalışanlar toplam çalışan nüfusun yüzde 2'sine bile ulaşmıyor. Oysa tarımın 2004 yılında 105 milyar dolarlık AB bütçesinden aldığı pay 42.2 milyar dolar. Bu rakam 105 milyar dolarlık bütçenin yaklaşık olarak yüzde 40'ı civarında. Bir başka anlatımla Ortak Tarım Politikası harcamalarının Avrupalı vergi mükelleflerine 40 milyar euro'nun üzerinde bir maliyeti var. Bu çok büyük bir oran. Ancak 20 yıl önce Ortak Tarım Politikasının bütçe içindeki payı yüzde 70 idi. O yıllardan beri OTP'de önemli reformlar gerçekleştirildi. En son 2003 yılında fiyat sübvansiyonları şeklindeki desteklerden doğrudan gelir ödemelerine geçildi. Bu reformun tümüyle uygulanması halinde, AB tarım desteklerinin yüzde 90'ı "ticareti çarpıtmayan" destekler sınıflandırılmasına dahil olacak.

Bütün bu değişiklikler, daha büyük reformlar konusundaki talepleri azaltmadı. Dünyanın büyük ihracatçıları AB pazarına daha kolay giriş istiyor; bu da tarım malları ithalatında tarifelerin büyük ölçüde indirilmesi anlamına geliyor.

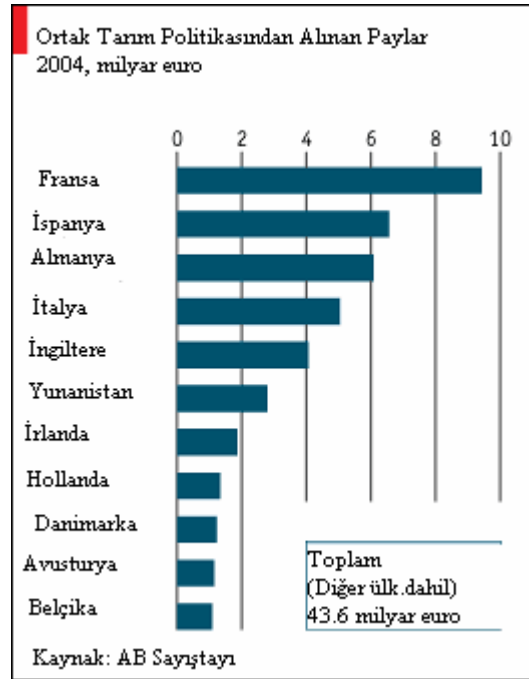
AB içinde İngiltere gibi sadece birkaç ürüne tarımsal destek sağlayan ve bu desteklerin de kaldırılmasını isteyen ülkelerle Fransa gibi AB bütçesinden tarımına net gelir transfer eden ve sübvansiyonların kaldırılmasını istemeyen ülkeler arasında görüş ayrılığı ve çıkar çatışması yaşanıyor. Son veriler, sübvansiyonların yüzde 80'inin

çiftçilerin zengin yüzde 20'sine gittiğini ve en kazançlı çıkanların büyük, varlıklı toprak sahipleri olduğunu gösteriyor.

Bugün Ortak Tarım Politikasına dahil destekler, çiftçilerin vergi öncesi gelirinin ortalama olarak yüzde 90'ını teşkil ediyor. Ortalama bir çiftçinin bu gelir olmadan yaşamını sürdürmesi mümkün değil gibi görünüyor. Ancak rakamlar çiftçiler arasındaki farklılıkları gizliyor. Bu kapsamdaki ödemelerin dörtte biri çiftçilerin sadece yüzde 5'ine gidiyor. Paris'te Politik Çalışmalar Enstitüsü bünyesinde araştırmalar yapan Group d'Economie Mondiale, (GEM) aralarında Monaco Prensi Albert'in de bulunduğu 30 büyük çiftçinin her yıl ortalama olarak 390.000 euro doğrudan gelir desteği aldığını hesaplıyor.

Tarımda Kendi Kendine Yeterli Olmak Jeopolitik Bağımsızlığın Merkezi : Yiyecekler Ulusal Kimliğin Bir Parçası

Fransa, Avrupa'nın en büyük tarım üreticisi. AB tarım sübvansiyonlarının dörtte birini tek başına alıyor. Başta Devlet Başkanı Chirac ve reformist Sarkozy olmak üzere politikacıların tümü tarımsal destekleri savunuyor. Fransız ekonomisinde tarımın yeri küçülüyor; GSYİH içindeki payı yüzde 3, toplam işgücü içindeki payı yüzde 4. O halde neden bütün politikacılar sübvansiyonları savunuyor? Bu sorunun cevabı biraz karmaşık: gelenekler, nostalji ve de Gaullist politika alışkanlıkları bu sonucu doğuruyor. Fransa'da yiyecekler ulusal kimliğin bir parçası.

Fransızlar, tarımda kendi kendine yeterli olmaları ile gurur duyuyorlar. Çiftçiyi bir halk kahramanı olarak görüyorlar. De Gaulle'in "kendini besleyemeyen bir ülke büyük bir ülke değildir" sözünü politik mirasçıları aynen koruyor ve bu görüşe inanıyor.

Başkan Chirac da parlamentoya ilk önce kırsal bölgeden olan Corrèze'den seçildi ve George Pompidou'nun tarım bakanı oldu. Yönetimdeki De Gaullist sağcılar tarımda kendi kendine yeterliliği, nükleer güç gibi (force de frappe*) Fransa'nın vurucu gücü olarak görüyor. Ülkenin en büyük tarım sendikasının güçlü bölgesel bağlantıları

* Force de frappe: Fransa'nın De Gaulle döneminde başlatılan nükleer silah geliştirme projesi.

mevcut ve tarım sendikası, yerel yöneticilerden parlamenterlere kadar yüzde 8,5'u çiftçi olan lobi ağına sahip.

Fransa'da Çiftlik Sayıları Azalıyor

Fransız çiftçileri koruyan sübvansiyonlar ve tarife engelleri kaldırılırsa tarım sektörü dağılıp biter mi? Radikal reformcular sübvansiyonların kesilmesi halinde çiftlik sayılarının azalacağını söylüyor. Fakat sübvansiyonlar zaten azalıyor. Şu anda Fransa'da 550.000 çiftçi var ve yaklaşık 400.000 profesyonel, çiftliklerde çalışıyor. Bu rakam 1950'lerdekinin dörtte biri. 1993-2004 arasında ekilebilir çiftlik sayısı, yaklaşık olarak üçte bir oranında düştü. Bunda OTP reformlarının tarımdaki fiyat desteklerinden doğrudan gelir desteğine kaymasının bazı çiftçilerde yarattığı daha çok gelir kaybına uğrama korkusu ile çiftçilikten vazgeçip emekli olmalarının da etkisi var. Bununla birlikte sektörde devam eden bir çok çiftçi de çiftliklerinin hayatiyetini koruyup verimliliğini sürdürebilmek için çiftlik arazisini genişlettiler. Büyük çiftçiler reformlardan olumlu etkilenirken küçükler her ter türlü değişim konusunda çok korumasız ve kırılgan bir hale geldi.

Bütün sübvansiyonlar ve tarifeler bir anda önemli ölçüde indirilirse Fransa'nın mevcut çiftliklerinden üçte biri ile üçte ikisi arasında bir kaybı olacağı tahmin ediliyor. Bir düşünce kuruluşu olan Institut Montaigne'nin yaptığı bir çalışmaya göre Fransa'da tarımda sürdürülebilir sanayiinin 150.000 çiftlikten oluşabileceği ifade ediliyor. Bu çiftlikler, büyük ve verimli tahıl, kümes hayvanları ve kırmızı et üreticilerinden şu anda çok az sübvansiyon alan meyve, sebze, şarap ve organik tarım üreticilerine kadar değişebilir.

Büyük çiftçiler şu anda Avrupa'nın en rekabetçi üreticileri. Bu çiftçiler, son dönemlerde uydu kontrollü harman ile ilgileniyorlar. Groupe D'Economie Mondial'in yöneticisi Patric Messerlin, Ortak Tarım Politikasındaki sübvansiyonları kaldırmasının Fransa'nın kendi yararına olduğunu ifade ediyor. Gerekçe olarak da Avrupa'nın şu anda rekabetçilik açısından en iyi konumda olan çiftçilerinin Fransız çiftçileri olduğunu belirtiyor. Bununla birlikte kırmızı et üreten çiftçiler zor günler yaşayabilir. Arjantin ve Brezilya gibi ülkelerden artan et ithalatı Fransız üreticileri kalite ve marka arayışına yöneltebilir. Şimdiden kaliteli ürünlere Fransız tüketicilerin talebi yüzde 20-30 civarında. Fransa'da ve dünyada kaliteli ürünlere talep arttıkça Fransız üreticileri üzerindeki baskılar da artacaktır.

Son on yılda ekilebilir çiftliklerin ortalama büyüklüğü yüzde 40 oranında arttı. Ancak yine de Fransız çiftliklerin ortalama alanı Amerikan çiftliklerinin ortalama alanının dörtte birinden küçük. Fransa’da çiftlik gayrimenkulleri piyasası düzenlemelere tabi ve çiftlik büyüklükleri kontrol ediliyor. Massif Central gibi bölgelerdeki çiftliklerin turizm gibi yan gelirleri olmadan hayatiyetlerini sürdürmeleri şimdiden zor görünüyor. Bu çiftliklerin kırsal ekonomi için mi yaşatılacağı yoksa turizme mi tahsis edileceği bir sosyal politika sorunu.

Fransa’da kamuoyunun biraz değişmeye başladığına dair işaretler var. Şimdi yeni gençler arasında kırsal alanda aile bağlantıları olanlar azaldı. Fransız tarım lobbiesine karşı daha yüksek sesle eleştiriler yapılmaya başladı. Örneğin İşverenler Federasyonu MEDEF, hükümete tarım yüzünden Doha Round’dan vazgeçmemesini öneriyor. Sanayi ve hizmetler sektöründe Fransa’nın büyümesi ve istihdam için Doha Round’un sonuçlarının hayati önem taşıdığını ifade ediyor.

Doha’nın Geleceği

Doha ticaret görüşmeleri, milyonlarca insanı yoksulluktan kurtarmayı amaçlıyordu. Ancak görünen o ki müzakereler bu hedefi gerçekleştiremeyecek. 11 Eylül 2001’de ABD’ye yönelik olarak gerçekleştirilen terörist saldırıların hemen ardından başlatılan müzakerelerin ticaretin ötesinde anlamlar içerdiğine inanılmaktaydı. Bu nedenle de tam adı “Doha Kalkınma Gündemi” olarak belirlenmişti. İngiltere Başbakanı, Doha görüşmelerinin amacını “milyonlarca insanın yoksulluktan kurtulmasını sağlayacak bir ortam yaratmak” olarak ifade ediyor.

Doha ticaret görüşmelerinin amacını gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği konusu belirsizliğini koruyor. Bu belirsizliğin nedeni görüşmelerin tıkanmış olmasının

yanısıra görüşmelerin dünyanın en fakir insanlara sağlayacağı faydaların abartılmakta olmasıdır. Daha da önemlisi ne gelişmiş ülkeler ne de gelişmekte olan ülkeler ticaretin yoksul ülkelere fayda sağlayacak kadar serbestleştirilmesi için üzerlerine düşeni yerine getirmemektedirler. Bunun en belirgin örneği görüşmelerin durumudur. Bir yıl önce tamamlanmış olması gereken görüşmeler, hala sonuçlandırılmamış ve yakın zamanda tamamlanıp tamamlanmayacağı da bilinmemektedir. En önemli konuların başında gelen tarım teşviklerinin ne kadar indirileceği veya sanayi ürünlerine yönelik engellerin azaltılması konuları muhtemelen Nisan 2006'daki görüşmelere kalacaktır.

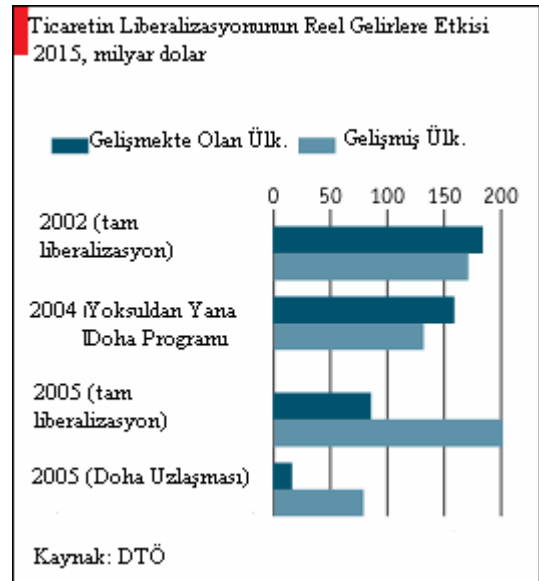
Görüşmelerin iki önemli tarafı olan ABD ve Avrupa Birliği arasında tarifeler konusundaki görüş farklılıkları, kapatılmayacak kadar büyüktür. Amerika, büyük indirimler isterken Avrupa Birliği, özellikle gelişmekte olan büyük ülkelerin sanayide korumacılığı azaltmasını istiyor. Ancak kendi tarım tarifelerini indirmek konusunda isteksiz davranıyor. Gelişmekte olan ülkeler ise kendi yapacakları indirimler karşılığında AB'den tarım tarifelerinin indirilmesini talep ediyor.

Dünya Bankası, Doha görüşmelerinin muhtemel sonuçlarına ilişkin iki kitabında (Tarım Ticareti Reformu ve Doha Kalkınma Gündemi-Kym Anderson ve Will Martin, Doha Gündemine Kalkınmanın Tekrar Dahil Edilmesi: DTÖ Anlaşmasının Yoksulluk Üzerindeki Etkileri-Thomes Hertel ve Alan Winters) karamsar bir tablo çiziyor. Her iki kitapta da Doha görüşmelerinin bugünkü haliyle devam ederse fakirlere taahhüt edilenin çok daha azını sağlayacağı ileri sürülüyor.

Dünya Bankasına göre en kapsamlı ticaret modelinde, yani sanayi ve tarım ticaretinde tam liberalizasyon sağlandığında, kaynakların daha etkin olarak yeniden dağılımının sağlayacağı bir defaya mahsus faydalar sayesinde gelişmekte olan ülkelerde gelir 2015 yılına kadar 86 milyar dolar artacak ve üçte ikisi Afrika'da olmak üzere 30 milyon kişi aşırı yoksulluktan kurtulacaktır.

Daha makul olan bir diğer değerlendirme ise tarım ticareti konusunda gelişmekte olan ülkelerin kendi tarifelerini gelişmiş ülkelere çok daha az indirebilmelerine olanak sağlanması olacaktır. Bu, 2015 yılına kadar gelişmekte olan ülkelerin gelirlerinde 16 milyar dolar artış anlamına gelecektir. Bu senaryoda yoksullukta kurtulacak insan sayısı sadece 2.5 milyon olacak ve ortada bir anlaşma olmayacaktır. Sahra'nın Güneyi, bu durumdan hiçbir kazanç elde etmeyecek ve bu bölgede yoksulluktan kurtulan insan sayısı ancak 500.000 olacaktır.

Dünya bankası, dünya ticaret görüşmeleri konusunda 2002 yılında, Doha müzakereleri başlatıldığında çok daha iyimserdi. O dönemde banka, ticaretin tam liberalizasyonundan sağlanacak verimlilik artışının gelişmekte olan ülkelerin

gelirlerini yaklaşık 200 milyar dolar artıracığını ve aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısının 100 milyon eksileceğini tahmin etmişti. Daha yavaş ilerleyen bir gündemin bile en az 60 milyon insanı aşırı yoksulluktan kurtaracağı tahmininde bulunan bankanın ekonomistleri, bugün Doha'nın fakir insanlara bir fayda sağlayamayacağı inancında.

Dünya Bankası'nın Doha gündeminden bu kadar umudu kesmesinin nedeni ne olabilir? Nedenlerden biri bankanın ve diğer ekonomistlerin kullandığı Mukayese Edilebilir Genel Denge (CGE) modelleridir. Bu modellerin bazıları ticaretin serbestleşmesinin ardından kaynakların bir defaya mahsus yeniden dağılımını inceleyen statik modellerdir. Bu modeller, uzun vadeli kazançları hesaba katmamaktadırlar. Diğer tür modeller ise ticaret kazançlarının yatırım ve üretim büyümesini nasıl etkilediğini inceleyen dinamik modellerdir. Dünya bankasının önerdiği model, bu iki ucun ortasında yer almaktadır. Sadece bir defaya mahsus faydaları dikkate almakla birlikte bu faydaların önümüzdeki on yıllık süreçte dünya ekonomisine etkilerini de incelemektedir. Model, ticaretin verimlilik üzerindeki etkileri ve daha serbest hizmetler ticaretinin faydalarını gözardı etmektedir.

Başlangıçta yapılan tahminler, bazı açılardan Doha gündeminin potansiyelini abartmıştır. Bu yıla kadar tüm CGE modelleri, 1997 yılından itibaren uygulanan tarifelere ilişkin verilere dayanmakta ve zengin ülkelerin bazı fakir ülkelere önerdiği tercihli düşük tarifeleri hesaba katmamaktaydı.

Dünya bankası ekonomistleri, ticaretin yoksulluğu ne kadar azaltacağına ilişkin tahminleri de değiştirmektedir. Daha önce kullanılan modeller, herhangi bir ülkede aşırı yoksulluğun yüzde iki azalacağı veya gelirlerde yüzde 1 artış olacağını tahmin ediyordu. Yeni rakamlar, Doğu Asya'da ticaretin yoksulluk üzerindeki etkisinin daha büyük olacağını, ancak Sahra'nın güneyindeki etkilerin de az olacağını (yüzde 0.9) gösteriyor.

Tüm bunlardan, serbest ticaretin, özellikle Afrika'da yoksulların hayatına bir değişiklik getirmeyeceği sonucu çıkabilir. Ancak bu çıkarsama yanlış olur. Dünya bankasının yeni tahminleri bile mal ticaretinde tam liberalizasyonun Afrika'nın gelirlerini bu yıl büyük yankı uyandıran borç yardımlarından daha fazla artıracığı yönünde.

Doha ticaret görüşmelerinin ticarete tam liberalizasyonla sonuçlanacağı hiçbir zaman garanti değildi. Ancak şu ana kadarki ilerlemeler, yine de hayal kırıklığı yarattı. Bunun bir nedeni de serbest ticaret konusunda sadece zengin ülkelerin değil, fakir ülkelerin de yeterince azimli ve istekli olmamalarıydı.

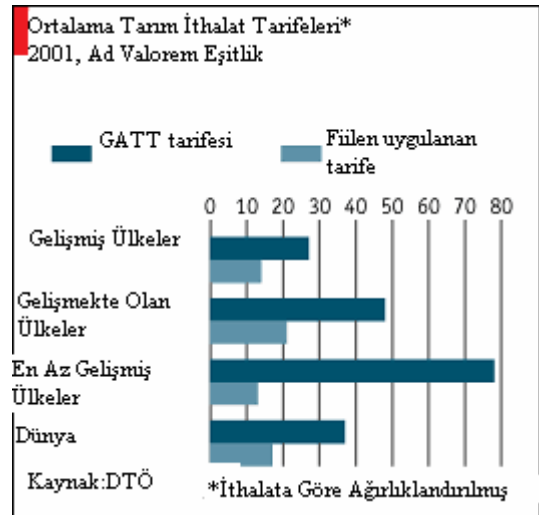
Tarım konusu, görüşmelerin önceliklerinin yanlış olduğunun en önemli örneği. Teoride serbest tarım malları ticareti, en fazla faydayı dünyanın fakir nüfusuna sağlayacaktır. Ancak görüşmeleri yürütenler, zengin ülkelerin tarım teşviklerinin kesilmesi konusunda, tarifelerin düşürülmesi konusunda olduğundan daha fazla ilerleme kaydetmişlerdir. Oysa zengin ülkelerde ticarete zarar veren tarım teşviklerinin

azaltılmasının fakir ülkelerin refahına fazla bir katkısı bulunmamaktadır. Teşviklerin azaltılmasından fayda sağlayacak olan Brezilya ve Arjantin gibi büyük ve gelişmekte olan ülke ihracatçıları ile Güney Afrika'nın pamuk üreticileri olacaktır. Ancak yoksul ülkelerin pek çoğu net gıda ithalatçısıdır ve teşviklerin kaldırılması durumunda dünya gıda fiyatları yükselecek, bu durum yoksul ülkelerdeki çiftçilere fayda sağlarken tüketicilere zarar verecektir.

Öte yandan zengin ülkelerin tarifeleri indirmesi durumunda da bazı fakir ülkeler bundan zarar görecektir. Çünkü ABD ve Avrupa Birliği, seçilmiş bazı ülkelere kendi piyasalarına tercihli geçiş hakkı sunmaktadır. Tarifelerin düşürülmesi, bu ülkelerin zararına olacaktır. Avrupalı yetkililer, bu durumu gerekçe göstererek büyük tarife indirimlerine karşı çıkmaktaydılar. Avrupa Birliği Ticaret Komiseri Peter Mandelson, geçtiğimiz haftalarda yoksul ülkeleri tarife indirimlerine karşı uyararak bazı indirimlerin bu ülkelerin tüm sektörlerine zarar vereceğini ifade etmişti.

Oysa aslında sıkı kurallar nedeniyle özellikle Avrupa Birliği'nin uygulamakta olduğu tercihli tarifeler görüldüğü kadar cömert değildir. Ayrıca bu tarifelerin tümü yoksullara yönelik değildir. Dünyanın en yoksul insanların bir çoğu en az gelişmiş elli ülkede veya Avrupa'nın eski sömürgelerinde yaşamamaktadır. Dolayısıyla tarife indirimleri sadece Malawi, Mauritius veya Karayip adalarındaki ülkeler gibi birkaç ülkeye zarar verecektir. Genel olarak değerlendirildiğinde tarife indirimlerinin faydaları maliyetlerini aşmaktadır. Mantıklı olan, tarifeleri indirmek ve bu durumdan zarar görenlerin zararını tazmin etmektir.

Doha görüşmelerinin bulunduğu durumun suçlusu olarak zengin ülkeler gösterilmektedir. Ancak aslında müzakerelerin olabileceğinden daha az fayda sağlamanın ardında yatan daha önemli bir neden yoksul ülkelerin ticaret politikalarıdır. Gelişmekte olan ülkelerin serbest ticaretten elde edeceği faydanın yarısı tarife indirimlerinden gelecektir. Çünkü bu ülkelerin ihracatlarının üçte biri yoksul ülkelere yöneliktir ve bu ülkelerin tarifeleri zengin ülkelerin uyguladığından çok daha yüksektir. Ancak ticaret diplomasininin başlangıç noktası serbest ticaretin yabancılara imtiyaz tanınması varsayımıdır. Bu nedenle de fakir ülkelerin daha az liberalleşmesi beklenmektedir. Doha gündeminin "yoksuldan yana" olma prensibi bu yaklaşımı yeterince desteklememektedir.

Görüşmelerde, çoğunlukla gelişmekte olan ülkelere ilişkin maddeler belirlenmektedir. Afrika'nın büyük bir kısmını da içine alan en fakir ülkelere yasal tarife limitlerini düşürmeleri talep edilmemektedir. Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğu tarifelerini yasal limitlerin çok altında belirlemektedirler. Örneğin ortalama yasal tarife yüzde 21 iken AB'nin ortalama fiili tarifi yüzde 12'dir. Gelişmekte olan

ülkelerde yasal tarife yüzde 48 iken ortalama fiili tarım tarifesi yüzde 21'dir. En fakir ülkelerde tutarsızlık daha da belirgindir. Fakir ülkeler, Doha mantığının aksine daha büyük indirimler yaparak daha fazla fayda elde edeceklerdir.

En fakir ülkelerin ticaretten fayda sağlamalarının önünde büyük engeller olduğu doğrudur. Ekonomistlerin belirlediği modeller çoğunlukla bu engelleri yok farzederler. Tarifeler, pek çok ekonomist tarafından devlet geliri kaynağı olarak görülür. Zayıf altyapı ve az gelişmiş kredi piyasaları ekonomik yapılanmayı güçleştirebilir. Bu problemler, ticaretin liberalizasyonunun neden iç reformlar veya yabancı yardımların yerine geçemeyeceğini de ortaya koymaktadır. Fakir ülkelerin, piyasalarını dışarıya açmak için diğer ülkelerden daha fazla zamana ihtiyaçları vardır. Ve maalesef Doha görüşmelerinin başarısızlığından kaybedecek olan, dünyanın fakir ülkeleri olacaktır.

Çözumsuzlük Sürüyor

Bu arada 13 Aralık'ta Hong-Kong'da başlayan ve altı gün devam eden DTÖ konferansında Doha ticaret görüşmelerinin en önemli gündem maddeleri yine çözümsüz kaldı. 149 ülkenin ticaret bakanlarının yanısıra 6000 yetkili, 3000 gazeteci ve 1000 sivil toplum örgütü üyesinin katılımıyla gerçekleşen toplantıda bakanların onayladığı anlaşma taslağı, tarım teşviklerinin 2013 yılına kadar kaldırılmasını, dünyanın en fakir ülkelere ihracat yardımı yapılmasını ve ayakta kalma mücadelesi vermekte olan Afrikalı pamuk üreticilerine yardımı öngörüyor. Ancak tarifelerin indirilmesi, sanayi ürünlerine yönelik tarifelerde tüm unsurların indirilmesi ve ticaretin önündeki tarife dışı engellerin kaldırılması konularındaki kararlar, Nisan 2006'da yapılacak bir sonraki toplantıya kaldı.

Dünya Ticaret Örgütü'nün küresel ticareti güçlendirmek için tarım, hizmetler ve mal piyasalarının dışa açılması hedefi, bu toplantı öncesinde 1999 yılında Seattle'da ve 2003 yılında Meksika-Cancun'da yapılan toplantılarda büyük hasar görmüştü.

AB Küresel Ekonomide Gündemi Belirleyecek Kadar Büyük Bir Oyuncu mu? Hayır Liderlerinin Zannettiği Kadar Büyük Değil.

Şimdi DTÖ Başkanı olan Pascal Lamy 2004 yılında AB Ticaret Komiseri idi ve o zaman AB'nin gerçek bir federal politika izlemesi halinde dünya çapında belirleyici bir rol oynayabileceğini ifade etmişti. Lamy AB'nin federal politikalar izlemesi halinde, sadece desteklemedikleri önerilere direnme kabiliyetine sahip olmakla kalmayıp uluslararası gündemi belirleme kabiliyetine de sahip olacağına dikkat çekmişti.

Döviz kurlarını nasıl kullandığınıza bağlı olarak AB, dünya ekonomisinin üçte biri ile beşte biri arasında yer almaktadır. Euro dünyada en çok kullanılan ikinci, sterlin ise beşinci paradır. Avrupalılar işsizlikle mücadele edemeyebilirler, kendi azınlıkları ile bütünleşmeyebilirler ancak her nasılsa bir ekonomik ağırlığa sahiptirler.

Bütün dünyada kabul edilen gerçek şu ki AB birlikte hareket ettiği zaman toplamın parçalarından daha fazla etkin oluyor. Avrupa, Kaplanların ve Ejderhaların dünyasında inekleri oluşturuyor: yavaş, gerekli ve herşeyden önemlisi büyük. G8 zenginler grubunun 4 üyesi Avrupa ülkeleri. Oldukça zengin ülkelerden oluşan OECD'nin de üçte ikisi Avrupalı. Brüksel'de bulunan bir düşünce kuruluşu Bruegel'in başkanı Jean Pisani-Ferry, Avrupa ülkelerinin IMF ve Dünya Bankası yönetim kurullarının yüzde 30'unu oluşturduklarını, bu kuruluşlarda ABD'ninkinin hemen hemen iki katı ağırlığında yüzde 30'un üzerinde oy hakkına sahip olduklarını belirtiyor. İkinci Dünya savaşından sonra kurulan ve Bretton Woods ikizleri olarak anılan bu kuruluşlarda İtalya, Belçika ve Hollanda'nın oy hakkı Brezilya, Çin ve Hindistan'ınkinden fazla, Bu da ilginç bir durum teşkil ediyor.

Avrupa'nın dünya ekonomisi içinde en etkin olduğu konular ticaret ve iklim değişiklikleri ile ilgili konular. AB öncelikleri belirliyor ve iyi veya kötü diğer ülkeleri kendi çizgilerine çekiyor. Diğer konularda Avrupa ya birbiri ile çelişiyor ya da söyleyecek çok az sözü oluyor ve hiçbir etkisi görülüyor. Dünya ekonomisi ile ilgili konularda Avrupa gücünün üzerinde temsil ediliyor fakat gücünün altında başarılı oluyor.

Bazıları euro'nun esasen dolara rakip bir rezerv para oluşturmak ümidi ile yaratıldığını iddia etseler de, Avrupalıların uluslararası finans konusunda dünyaya sunabilecekleri çok az şey var.

Almanya ve İngiltere yoksul ülkelerin borçlarından ne kadarının silineceği konusunda anlaşmazlık yaşıyor. Avrupalılar geçen yıl dünya ekonomisini ilgilendiren en önemli iki konuda suskun kaldılar: Çin'in döviz kuru politikası ve dünyanın cari işlemler açıkları.

Avrupalılar, AB'nin genel olarak bütçe açığı vermemesi nedeni ile, ABD'nin büyüyen cari açığının ve Asya'nın büyüyen cari işlemler fazlalarının kendilerine dokunmayacağını düşünüyorlarsa yanılıyorlar. Avrupalılar, dolar varlıkları satın alıyor. 2000-2004 döneminde dolar cinsinden varlıklar 1 trilyon dolar arttı. Bir başka anlatımla neredeyse Asya ülkelerinin artışına yakın bir artış gösterdi. Eğer dolar düşerse bu varlıkların değeri de düşecek.

İlginç olan Avrupalıların kendilerini bu kadar çok ilgilendiren ve derinden etkileyebilecek bir konuda söyleyecek bir sözlerinin olmaması. Belki yapabilecekleri bir şey yok. Ama bu durum Amerikan yönetiminin yüksek sesle Çin'den parasının değerini yükseltmesini istemesini engellemiyor. Brugel düşünce kuruluşundan Alan Ahearn ve Jürgen Von Hagen'in çalışmalarında ifade ettikleri gibi AB de birşeyler yapabilirdi. Çin parasının değerini bir para sepetine göre belirleyeceğini ilan etti. AB belki de bu sepet içinde euro'nun ağırlığı konusunda etkileyici olabilirdi. Ancak sessiz kaldı. Bu sessizlik, Avrupa'nın sınırlı gücü olduğunu kabul edip realist davranmasından ziyade başını kuma gömmesi gibi görünüyor.

Birlik Güçtür

Bu durumda Avrupa'nın neden böyle davrandığı sorusu akla geliyor. Bunun iki makul açıklaması var. Birincisi Avrupalıların çıkarları birbirinden çok farklı olduğu için sürekli anlaşmazlığa düştükleri şeklinde. İngiltere geniş ölçüde mali hizmetler

ihracatçısıdır. Almanya Avrupa'nın en büyük mamul madde ihracatçısı. Ancak AB ülkeleri ticaret ve tarım konusunda büyük farklılıklar gösteriyor. Bununla birlikte zor da olsa ticaret konusunda olduğu gibi ortak bir politika belirledikleri de oluyor. Ve maalesef ortak bir tarım politikaları da var.

Bu durum ikinci açıklamayı işaret ediyor. Avrupa ülkeleri farklılıkları konusunda uzlaşmaya varabilir. Fakat kötü işleyen kurumlarından dolayı bunu başaramıyorlar. Euro alanının para politikası ve ticaret hariç makroekonomik konularının çoğu ulusal Avrupa hükümetlerinin elinde. Bu hükümetler, AB'nin ortak çıkarları doğrultusunda IMF'deki ve G8'deki ağırlıklarının üzerinde temsil edilmekten vazgeçmeyeceklerdir. Kısaca, dış politikada olduğu gibi dünya ekonomisinde de Avrupalılar kendi aralarında gücü nasıl dağıtacakları konusunda anlaşamıyorlar.

Doha Round Yoksul Ükelere Yardım Fırsatını Kaçırıyor-Joseph Stiglitz

İngiltere Başbakanı Tony Blair ve dünya liderlerinin birçoğu Doha ticaret görüşmelerinin başarısızlığının, dünya için felaket olacağını ve böylece gelişmekte olan ülkelere yoksulluğu azaltma fırsatının da kaçırılacağını ifade ediyor. Anlaşmanın parametreleri kapalı kapılar arkasında belirlendiğinden içeriğinin, anlaşmanın kendinden önemli olduğunu hatırlamalıyız. Doha ticaret görüşmeleri, en yoksul ülkeler için çok az şey getirecek. Tarımın dışında en yoksul ülkelere yarar sağlayacak birçok konu ihmal ediliyor. Görüşmelerde tartışılan konu, gelişmekte olan ülkelerin imalat ve hizmet sektörlerini serbest ticarete açmaları karşılığında AB'nin tarım ürünlerindeki tarifleri kaldırması. Bu teklif, AB Ticaret Komiseri Peter Mandelson'dan geliyor. Gelişmekte olan ülkeler bu öneriyi kabul ederse Mandelson, Avrupalı ihracatçılara zafer kazandırmış olacak; reddederlerse gelişmekte olan ülkeler, turun başarısızlığa uğramasıyla suçlanacak.

Görüşmeleri, tarım karşılığında imalat ve hizmetler konusunda anlaşma şeklinde ortaya koymak tamamen yanlış bir çerçevedir. İlk olarak Avrupa tarım liberalizasyonunu, gelişmekte olan ülkeler için taviz gibi göstermek çok yanıltıcıdır. Ortak Tarım Politikası, Avrupa vergi mükelleflerini ve tüketicilerini aldatan ve Avrupa genişlemesini ve reform gündemini yanlış yönlendiren bir sistemdir. 2003'ten beri kendi ağırlığı altında çökmek üzeredir. Mandelson, Ortak Tarım Politikası'nda yapılması gereken kaçınılmaz reformları, çok zekice davranarak yeniden paketleyip yoksullara yardım olarak sunmuştur. Fakat tabii ki bunun karşılığında onlardan taviz beklemesi çok fazladır.

İkinci olarak, büyük ve zengin ülkelerin yoksullardan taviz istemesi uygun değildir. Gelişmekte olan ülkeler, hiçbir şekilde süper güçlerle pazarlık etme durumunda değil. Karşılıklılık talebi, 50 yıldan uzun bir süredir zengin ülkelerin çıkarı için tarifeleri düşüren ve yoksul ülkeler tarafından ihraç edilen malların, zengin ülkelerin pazarına korumacılıkla karşılaşmasına olanak sağlayan ticaret sisteminin adil olmayışını gözardı etmektedir.

Mandelson'un konuyu ortaya koyuşu, yoksul ülkelerin zengin ülkelere tarımsal mallar ihracatçısı olmakla yetineceklerini varsaymaktadır. Bu, gelişmekte olan

ülkelerden, imalat sanayilerini daha gelişmiş ve büyük ülkelerin rekabetine açmaları ve potansiyel olarak o sektörlerde çalışanları işsizliğe atmalarını istemek anlamına gelir. Gelişmekte olan ülkelerin politika seçeneklerini sınırlayacak bir ticaret anlaşması, uzun vadeli sanayileşmeyi teşvik etmek için iyi değildir.

Son olarak, tarımsal konuların kalkınma gündeminde çok yer işgal etmesine rağmen en yoksul ülkelere pek çoğunun kısa vadede tarımsal reformdan kazanacakları çok az şey vardır. Bununla birlikte Avustralya ve Brezilya gibi güçlü tarım ülkeleri liberalizasyondan büyük yararlar sağlayabilir. Sübvansiyonlardaki azalma, ithal mallara ödedikleri fiyatı artıracaktır; dolayısıyla bu ülkeler kısa vadede eskiden olduklarından biraz daha kötü durumda olacaklardır.

Aynı zamanda en yoksul ülkeler, kendilerine Avrupa ve Amerika pazarlarına girme olanağı sağlayan özel tarifelerden yararlanıyor. Bu ülkelerin ihracatları, tarifelerin dışında tutuluyor; dolayısıyla tarife indirimleri sadece ve sadece bu ülkelerin rakiplerinin işine yarayacak; kendilerininse aleyhine olacaktır.

Zengin ülkeler, gelişmekte olan şüpheli ülkelerin, Doha turuna direncini kırmak için görüşmeler turunun başarıyla sonuçlanmasının getireceği olası kazançları abartarak anlatıyor. Bununla birlikte görüşmeler turundan elde edilecek kazanç, son anlaşmada reform programının yapısı ve kapsamının nasıl belirleneceği kararlaştırılmadan tam olarak bilinemez. Doha turu, gittikçe iddiasını kaybettiğinden potansiyel ekonomik kazançlar da küçülüyor.

DTÖ'nün yoksul ülkelere kalkınmayı teşvik etmek ve bu ülkelere kazanç sağlamak için yapabileceği çok şey var; ama bu, Doha gündeminde görünmüyor.

Bizim kitabımız Fair Trade for All'da gerçek bir kalkınma turunun nasıl olması gerektiğini anlatılıyor. Gerçek bir tur, gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını ve endişelerini yansıtmalı ve bu ülkelerin kalkınmasını teşvik etmeye göre tasarlanmalı. Bizim vardığımız sonuç, en yoksul ülkelere yardım için tarımın dışında geniş bir gündem olduğu ve bunun Doha turunda neredeyse tamamen ihmal edildiği olmuştur.

Sanayi mallarındaki tarifeleri düşürmek için çok şey yapılabilir. Zengin ülkelerin tarifelerinin yapısı, yoksul ülkelerin ihraç ettiği emek yoğun sanayi malları ve işlenmiş gıda maddelerinin aleyhinedir. Ayrıca işgücü hareketini artırmak için çok şey yapılabilir. Göç, özellikle de kısa vadeli projeler için geçici sürelerle yoksul ülkelere zengin ülkelere göç, yoksul ülke işçilerinin zengin ülkelerdeki işgücü açığını kapatmasına yarayacak ve ücretlerinin bir kısmını da ailelerine göndereceklerdir. Göçmen işçilerin gönderdiği işçi dövizleri, yoksul ülkeler için önemli bir kalkınma finansmanı kaynağıdır ve zengin ülkelere yoksullara giden toplam yardımları geçmiştir.

Son olarak Doha turunun "ticaret için yardım" konusunda daha ciddi olması gerekmektedir. Son yıllarda ABD ve AB, en yoksul ülkelere bazılarında tarifeleri kaldırarak serbest ticaret hakkı tanımıştır. Bu, her ne kadar iyi niyetli bir girişimse de

serbest ticaret hakkı tanınan ülkelerin ihracatında bir artış görülmemiştir. Piyasaya giriş yeterli değildir. Altyapıdaki aksaklıkları aşp ürün kalitesini geliştirip uluslararası arz zinciriyle bağlantı kurma konusunda yardım sunulmadıkça tarife indirimlerinin, bu ülkelerin ticaretine çok az katkısı olur.

2001’de Doha’da gelişmekte olan ülkelere “kalkınma turu” sözü verilmişti. Geçmişin dengesizlikleri düzeltilecek ve gelecek için fırsatlar yaratılacaktı. Fakat o zamandan beri olanlar, Doha’nın bu nitelemeyi hakemediğini gösteriyor.